

Олег Валерійович Підгірний,
аспірант кафедри дошкільної педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті розкривається сутність організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання. Подано тлумачення поняття «самостійна робота» різними авторами. Схарактеризовано відмінність самостійної роботи студентів заочної форми навчання від самостійної роботи студентів денної форми навчання, що визначається характером і способами педагогічного керівництва. Зазначено, що самостійна робота студентів заочної форми навчання у виші є організаційно самостійним визначенням студентом режиму своєї роботи і міри праці, що витрачається на опанування навчального змісту по кожній дисципліні. Обґрунтовано доцільність організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання засобами інформаційних технологій.

Ключові слова: самостійна робота, студенти заочної форми навчання, інформаційні технології.

У Національній стратегії розвитку освіти, пріоритетним напрямом визначено постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Вирішення цього завдання неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів над навчальним матеріалом, посилення відповідальності викладачів за професійний ріст студентів, виховання їх творчої активності та ініціативи і здійснюватиметься через пошук змісту, форм, методів та засобів активізації самостійної пізнавальної діяльності, що забезпечує більш широкі можливості розвитку, саморозвитку та самореалізації особистості.

Загальнотеоретичні питання організації самостійної роботи студентів та учнівської молоді досліджували такі вчені, як Ю. Бабанський, А. Вербицький, О. Киричук, В. Козаков, С. Матушкін, О. Мороз, М. Нікандров, П. Підкасистий, Н. Половникова, В. Сластьонін, Т. Шамова та ін.

Сьогодні існує кілька підходів щодо місця і ролі самостійної роботи в навчальному процесі. В основному фахівці тлумачать поняття «самостійна робота» як: форму організації навчального процесу (О. Мороз, С. Дяченко, Л. Кандилович); метод навчання (Ю. Бабанський, І. Лернер, О. Усова); засіб навчання (П. Підкасистий); специфічний вид навчально-пізнавальної діяльності (Р. Нізамов).

Учені (П. Підкасистий, З. Курляд, Р. Хмелюк, Г. Костюк та ін.) вказують, що самостійна робота виступає чи не єдиним способом виховання самостійності у набутті знань студентів.

На думку дослідників (Т. Барков, М. Бобков, Н. Дідусь, А. Остапенко, О. Рогова), невміння студентів навчатися пов'язано насамперед із відсутністю у них інструментарію для успішного подолання труднощів у самостійному засвоєнні наукових знань, що вимагає постійної мобілізації волі й уваги, максимальної віддачі інтелектуальних сил. У цих умовах першочергового значення набуває проблема організації й технологізації самостійної роботи студентів заочної форми навчання у виші.

Мета статі полягає у визначенні шляхів і засобів організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання у процесі їх професійної підготовки.

Самостійна робота студентів заочної форми навчання відрізняється за змістом, характером і способами педагогічного керівництва від самостійної роботи студентів денної форми навчання. Відмінність визначається: специфікою контингенту студентів заочного відділення; бюджетом часу, що відводиться на самостійну роботу; особливостями організації навчального процесу студентів; очевидною різницею деяких форм навчальної роботи і форм звітності; територіальною і тимчасовою віддаленістю студентів від вищого навчального закладу і т.ін. Усе це вимагає особливого підходу до організації і змісту самостійної діяльності студентів, що навчаються без відриву від виробництва. Самостійну роботу можна розглядати як: метод організації навчального процесу; форму самоосвіти; вид діяльності. У будь-якому випадку самостійна робота виступає стимулюючим засобом опанування знань, формування умінь і навичок, тобто становлення і розвитку професійної компетентності.

Самостійна робота вимагає дотримання певних стимулюючих умов, що забезпечують її ефективність. До таких умов відносять:

- усвідомлення особистістю важливості і значущості самостійної роботи для самовдосконалення, саморозвитку, творчого самовираження; систематичність і послідовність самостійних дій; методична допомога студентові при організації самостійної роботи;
- постійний педагогічний контроль за ходом і якістю виконання самостійних видів діяльності з наступною оцінкою;
- диференційований та індивідуальний підхід до студентів, що включає урахування специфіки контингенту, який навчається, вмотивованості до самоосвіти, опанування навичками самостійної роботи, досвіду, що мається у особистості і т. ін.;
- необхідність поетапного включення студентів у процес організації самостійної роботи з

- продуманим характером, об'ємом, ускладненням форм і методів її проведення;
- орієнтація на високу якість виконання самостійних завдань.

Самостійна робота є інтеграційною формою професійно-педагогічної підготовки, що включає різноманітні методи і прийоми активізації пізнавальної діяльності студентів. Це різноманіття проявляється у змістовному, технологічному, організаційному, оцінно-контрольному аспектах.

Самостійна робота студентів заочної форми навчання у вищій є організаційно самостійним визначенням студентом режиму своєї роботи і міри праці, що витрачається на опанування навчального змісту з кожної дисципліни.

Продуктивність самостійної роботи визначається логікою педагогічного керівництва. Організація самостійної роботи повинна проводитися поетапно, з урахуванням рівня загальноосвітньої підготовки, загально-навчальних умінь, індивідуальних і психологічних особливостей тих, хто навчається.

На першому етапі необхідно створити передумови для включення студентів в складний процес самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності. Звідси очевидна важливість нестандартного початку курсу педагогічних дисциплін, що дозволяють яскраво, переконливо показати шляхи і засоби формування особистості майбутнього педагога, за умови глибокого усвідомлення ролі, значення самостійної роботи. Успіх першого етапу залежить від умілої дії викладача на потребово-мотиваційну сферу майбутнього педагога, підсумком чого являється поступовий перехід з позиції «Я – студент» на позицію «Я – майбутній педагог».

На цьому етапі доречна і доцільна орієнтація студентів на пошук матеріалів про професію педагога, на участь у «мозкових штурмах», що припускають огляд психолого-педагогічних новинок, обмін думками про прочитане і т.ін. Студентів необхідно залучати до самостійної діяльності над виконанням завдань, при цьому строго їх диференціювати, що припускає вирішення педагогічних завдань з урахуванням досвіду роботи, що має студент і творчого осмислення.

На другому етапі необхідно формувати у студентів конкретні вміння і навички самостійної діяльності, навчати раціональним прийомам роботи з першоджерелами, навчальними посібниками, текстами лекцій, довідковою літературою. У процесі навчання необхідно залучати студентів до роботи з тлумачними словниками, до педагогічної енциклопедії, рекомендаціям по складанню конспектів, тез, анотацій тощо. При вивченні педагогічних дисциплін у студентів потрібно виробляти уміння здійснювати перенесення способів самостійної роботи з одного навчального предмету на інший, уміння розумово-логічного оперування інформацією, на основі чого формується креативність як невід'ємна риса майбутньої професійної майстерності педагога.

На третьому етапі необхідно формувати у студентів потреби у використанні різноманітних

способів самостійної діяльності, яка сприяє глибокому осмисленню матеріалу, що вивчається, самостійному творчому підходу до педагогічних поглядів, ідей, теорій, концепцій. Необхідно створювати основу для включення їх в навчальну і науково-дослідну роботу, що вимагає граничної інтелектуальної самостійності.

Результативність такого роду етапної роботи визначається цілеспрямованим педагогічним керівництвом процесу формування способів самостійної навчально-пізнавальної діяльності, послідовним застосуванням стимулюючих засобів дії на усі сфери особистості студента. Зрозуміло, що поділ на етапи умовний і не означає механічного переходу від одного до іншого. Залежно від мети, змісту, форм і методів викладання навчальних дисциплін, рівня загальноосвітньої підготовки студентів, майстерності працівників вищої школи, наявності матеріально-технічної бази характер і спрямованість самостійної роботи може змінюватися. Але в будь-якому випадку цілеспрямоване керівництво самостійною пізнавальною діяльністю студентів заочної форми навчання забезпечує достатньо високий рівень професійної самосвідомості майбутнього педагога, підсумком якого є сформована потреба у розвитку професійної компетентності.

Плануючи самостійну роботу, слід враховувати специфіку факультету, зміст навчального матеріалу, співвідношення аудиторних і позааудиторних форм навчальної роботи студента заочної форми навчання, його причетність до системи освіти, дозування творчих завдань тощо.

Сьогодні самостійна робота студентів заочної форми навчання неможлива без використання нових інформаційних технологій, без володіння медіасистемами. Нові інформаційні технології в освітньому процесі – це сукупність методів, прийомів і способів збирання, зберігання, обробки, аналізу, синтезу і представлення навчальної інформації, засновані на широкому використанні інформаційної техніки з метою підвищення ефективності навчання, пізнавальної діяльності студентів, їх самостійності, а також управління освітнім процесом вищого навчального закладу.

Доцільність організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання засобами інформаційних технологій обґрунтовується тим, що сильні характеристики традиційної системи будуть доповнені і зміцнені завдяки використанню можливостей, що надаються комп'ютерними варіантами акумуляції, організації, передачі інформації. Використання нових інформаційних технологій у педагогічній діяльності обґрунтовано тими пропозиціями, які виникли нині завдяки розвитку і прикладному застосуванню різних інструментів організації інформації.

Технологія (від грецького *techne*) – мистецтво, майстерність, уміння. З погляду педагогічної діяльності, це поняття може включати не лише власне технологію як сукупність прийомів і способів організації, передання комплексу навчальної інформації, її осмислення і засвоєння,

але і техніку і обладнання, а також працю педагога, спрямовану на реалізацію першої (технології) і використання другої (техніки).

Комплексна педагогічна технологія процесу викладання – технічно оснащений і організований процес переміщення і засвоєння навчальної інформації, визначеної стандартом, що зумовлює необхідність поступового перетворення початкового стану інформації на рівні знань у систему умінь і сукупність навичок, що забезпечують конкретну сферу суспільно корисної праці.

Можливості надання знань, формування умінь, становлення навичок у режимі різнорівневої, багатоваріантної і багатоаспектної підготовки фахівців реальні, якщо використовувати можливості інформаційних технологій у педагогіці.

Технологія, як найважливіша категорія, що визначає інноваційні процеси, є основою для перетворень і в педагогіці. Кінцеві результати цього процесу можуть забезпечувати якісні показники результатів педагогічної діяльності і самого процесу викладання.

Перед системою, що надає освітні послуги заочно, може бути поставлене завдання задоволення попиту не лише підготовки фахівців певної спеціальності, але і на вивчення окремих дисциплін, циклів дисциплін, надання можливості відновити

(чи постійно оновлювати) знання, забезпечити можливість перепідготовки або здобуття додаткової освіти. Професійне навчання припускає необхідність фіксації організаторами педагогічного процесу знань і вмінь, що забезпечують відповідність професійним вимогам, обґрунтованим чинними стандартами і попитом на ринку праці на працівників, що мають певні знання, конкретні вміння і навички. Це забезпечує можливість здійснення чіткого контролю за відповідністю стратегії і тактики навчання вимогам часу, обґрунтованості етапів навчання.

Організацію самостійної роботи студентів заочної форми навчання з використанням нових інформаційних технологій співвідносять з проблемами розвитку систем освіти у світі. Тому здійснення викладання в системі заочного навчання, що традиційно склалася у поєднанні з елементами інформаційних технологій, дозволять зберегти досягнення, обґрунтовані багаторічною практикою та забезпечать реалізацію відповіді на попит в педагогічних послугах нової освітньої системи студентів заочної форми навчання.

Перспективи подальших пошуків вбачаємо в обґрунтуванні умов організації самостійної роботи студентів за заочною формою навчання у виші.

Література:

1. Вяликова Г. С. Педагогическое стимулирование профессиональной компетентности учителя в условиях заочной формы обучения : дис. ...доктора пед.наук : 13.00.01 / Вяликова Галина Сергеевна. — Коломна, 2006. — 381с.
2. Нестеренко В. В. До проблеми організації заочного навчання з елементами дистанційної освіти : матеріали міжнар. наук.-практ.конф. [«Проблеми та перспективи формування інноваційної системи освіти в XXI столітті»], (Львів, 3-4 лютого 2012р.). — Львів : Львівська педагогічна спільнота, 2012. — С. 18—20.

Олег Валерьевич Подгорный,

аспирант кафедры дошкольной педагогики,

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,

ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ЗАОЧНОЙ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

В Национальной доктрине развития образования, приоритетным направлением определено постоянное повышение качества образования, обновление его содержания и форм организации учебно-воспитательного процесса. Решение этой задачи невозможно без повышения роли самостоятельной работы студентов над учебным материалом, усиления ответственности преподавателей за профессиональный рост студентов, воспитание их творческой активности и инициативы, что будет осуществляться через поиск содержания, форм, методов и средств активизации самостоятельной познавательной деятельности и обеспечит более широкие возможности развития, саморазвития и самореализации личности.

В статье раскрывается сущность организации самостоятельной работы студентов заочной формы обучения. Подано толкование понятия «самостоятельная работа» различными авторами, как: форма организации учебного процесса; метод обучения; средство обучения; специфический вид учебно-познавательной деятельности. Охарактеризованы отличия самостоятельной работы студентов заочной формы обучения от самостоятельной работы студентов дневной формы обучения, которые определяются характером и способами педагогического руководства, а также спецификой контингента студентов заочного отделения, бюджетом времени, отводимого на самостоятельную работу, особенностями организации учебного процесса студентов, очевидной разницей некоторых форм учебной деятельности и форм отчетности, территориальной и временной удаленностью студентов от высшего учебного заведения и т.д.

Отмечено, что самостоятельная работа студентов заочной формы обучения в вузе является организационно самостоятельным определением студентом режима своей работы и меры труда, затрачиваемое на освоение учебного содержания по каждой дисциплине. Обоснована целесообразность организации самостоятельной работы студентов заочной формы обучения средствами информационных технологий, которая заключается в том, что сильные характеристики традиционной системы будут дополнены и укреплены благодаря использованию возможностей, предоставляемых компьютерными вариантами аккумуляции, организации, передачи информации. Использование новых информационных технологий в педагогической деятельности обосновано теми предложениями, которые возникли сейчас благодаря развитию и прикладному применению различных инструментов организации информации.

Преподавание в системе заочного обучения, которое традиционно сложилось в сочетании с элементами информационных технологий, позволит сохранить достижения, обоснованные многолетней практикой и обеспечит реализацию спроса на педагогические услуги новой образовательной системы студентов заочной формы обучения.

Ключевые слова: самостоятельная работа, студенты заочной формы обучения, информационные технологии.

Oleh Valeriiovych Pidhirnyi,

Postgraduate at the Faculty of Preschool Education,

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,

26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

OF PART-TIME STUDENTS' SELF-GUIDED WORK ORGANIZATION

Continuous improvement of education quality, renewal of its contents and forms of organization of the educational process are defined as the priority directions within the National Doctrine of education development. The increase of the role of students' self-guided work over educational material, the strengthening of teachers' responsibility for students' professional advancement, education of their creative activity and initiative, which is going to be realized through the search of the contents, forms, methods and activization means of self-guided cognitive activity and to provide wider opportunities for person's development, self-development and self-realization, enable the solution of the designated task.

The essence of the part-time students' self-guided work organization is revealed in the article. Different authors' interpretations of the notion "self-guided work" have been presented; it is defined as: an organization form of the educational process, a teaching method, a means of education, a specific kind of the educational activity. The differences between the part-time students' self-guided work organization and the full-time students' self-guided work organization have been characterized; they are determined by the nature and means of pedagogical administration as well as the specificity of the part-time students' contingent, time budget dedicated to self-guided work, peculiarities of the students' educational process organization, a clear difference between some forms of the educational activity and reporting forms, territorial and temporal remoteness of students from an educational establishment, etc.

It has been marked that the part-time students' self-guided work is students' independent determination of their work mode, labour measures spent for mastering the educational contents of every disciplines. The efficiency of the part-time students' self-guided work organization by means of information technologies has been substantiated; it means that strong characteristics of the traditional system will be complemented and strengthened due to the use of the opportunities given by computer variants of accumulation, organization and information transfer. The use of new information technologies in pedagogical activity is grounded by the opportunities given due to the development and applied use of different tools enabling information organization.

Teaching within the system of distance education, which traditionally has developed in combination with the elements of information technologies, will enable the preservation of the achievements grounded by years of practice and provide the realization of the demand for educational services of a new education system intended for part-time students.

Key words: self-guided work, part-time students, information technologies.

Подано до редакції: 01.07.2016 р.

Рекомендовано до друку: 12.07.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор В. В. Нестеренко